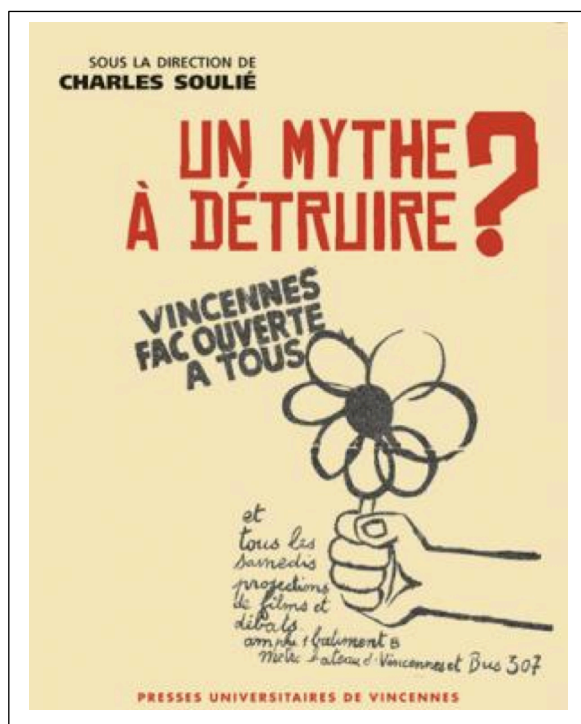

Enestående universitetshistorie

Anmeldelse af Carsten Sestoft

Charles Soulié (red.): *Un mythe à détruire? Origines et destin du Centre universitaire expérimental de Vincennes*
Presses Universitaires de Vincennes, 2012
483 sider

Det er ikke bare formatet – omtrent en bred og lav A4 – som er usædvanligt ved denne bog. Den handler om det eksperimentelle universitetscenter Vincennes' tidlige historie efter grundlæggelsen i 1968. Emnet er vigtigt i sig selv, men det er især måden at behandle stoffet på, som er interessant. Charles Soulié har sammen med et hold på seks sociologiske studerende, doktorander og postdocs plus en enkelt historikerarkivar skabt en sociologisk historie, der både giver en bred kontekst og binder en lang række elementer sammen – den politiske kontekst, institutionen, de studerende (inkl. de udenlandske), underviserne, pædagogikken, institutterne, studieordningerne, administrationen og meget andet. Og det gøres ved at finde

og bruge en mangfoldighed af kilder i form af interviews, arkiver, avisartikler, fotos og statistik, alt sammen for at bryde med de ofte ensidige og selvforherligende historier, som de oprindeligt engagerede i Vincennes har skrevet, senest i forbindelse med dets 40-årsjubileum i 2008; men hele denne litteratur inddrages selvfølgelig som supplerende vidnesbyrd. Resultatet er enestående, og det er også enestående godt.

Vincennes-universitetet, som i 1980 flyttede til Saint-Denis nord for Paris og siden tidligt i 1970'erne har heddet Université Paris 8, er som sagt i sig selv interessant. For det første fordi det er et af de mest udprægede produkter af studenteroprøret i maj 1968, og som sådan en væsentlig komponent i en historie, som stadig på godt og ondt præger Vestens universiteter; formentlig er Danmarks to universitetscentre i Roskilde – som nævnes en passant i slutkapitlet – og Aalborg forsøg på at skabe noget lignende? For det andet var Vincennes det sted, som institutionaliserede den anti-institutionelle tænkning og især filosofi – “la French theory”, som de siger i Frankrig i dag, hvor den reimporteres fra USA – som humaniora og dele af samfundsvidenskaberne stadig døjer med. At tage denne universitetshistorie op er derfor led i en bevidstgørelse om den universitetshistorie, som vi på mange måder alle er produkt af, uanset om vi elsker eller hader den. For det tredje var Vincennes virkelig et eksperiment, omend på ret ukontrollerede måder: Dette universitet har derfor også fungeret som et laboratorium, hvor gode og dårlige ideer om uddannelse, pædagogik og organisering er blevet afprøvet. En del af nutidens universitetspædagogik (f.eks. gruppearbejde) synes at stamme derfra.

En af de interessante ting ved bogen er dens opbygning, især i den første halvdel, idet Vincennes-universitetets grundlæggelse udrulles i en både tematisk opdelt og alligevel overvejende kronologisk rækkefølge, således at man får den information, der giver den efterfølgende brik i puslespillet mening.

Efter et forord af historikeren Christophe Charle og Soulié's korte præsentation af mål, metoder og kilder er der først to kontekstkapitler: Det første kapi-

tel giver en oversigt over den demografiske ekspansion og den ændrede sociale morfologi på de franske universiteter i årtierne før 1968 og beskriver udviklingen i forholdet mellem fakulteterne (inkl. i de forskellige former for studentereksamen). Væksten i optag på de naturvidenskabelige uddannelser i efterkrigstiden blev eksempelvis i løbet af 60'erne erstattet af en vækst i de nyligt grundlagte humanistiske og samfundsvidenskabelige uddannelser som psykologi, sociologi og økonomi, hvilket også ændrede balancen i humanioras arbejdsmarkedsorientering, væk fra undervisning. Desuden får man et indblik i strukturen i uddannelserne og i det franske og det parisiske felt af universiteter samt de endnu nærmest feudale karrierestrukturer på universitetet. I det andet oversigtskapitel introduceres krisen i maj-juni 1968 og den dertil hørende debat om uddannelsespolitik set fra de forskellige perspektiver hos politikere, undervisere, forskere (Bourdieu og Passeron f.eks.) og studerende. Konflikten inden for universitetet var så tilspidset, at den ret enestående undervisningsminister Edgar Faure og hans medarbejdere i ministeriet inden nytår 1968 havde holdt møder i døgndrift med omkring 4000 interessenter. Løsningen blev en hastig grundlæggelse af tre nye eksperimentelle universiteter, hvoraf Vincennes var det socialvidenskabeligt-humanistiske, mens Marseille Luminy var det naturvidenskabelige og Dauphine i Paris det mere handelshøjskoleorienterede med anvendt økonomi og ledelse. Mere specifikt omend mindre eksplicit var løsningen muligvis, som præsident de Gaulle angiveligt skal have sagt, at eksportere ballademagerne til Vincennes lidt uden for det centrale Paris. Og hvis jeg forstår det ret, fik Faure at vide af den franske rigsrevision, at man ikke ville se på ministeriets udgifter i 1968 og 1969, så han kunne bare bruge løs. Det gjorde man så.

De seks kapitler i bogens næste del handler om, hvordan denne løsning så blev udmøntet i detaljer, og hvad resultatet var. Det er en ret eventyrlig historie: Hvordan grundlægger man et helt nyt universitet på en bar mark på cirka 3-4 måneder? Ministeriets plan er fra juni 1968, og i juli beder ministeren dekanen for Sorbonne Raymond Las Vergnas om at iværksætte projektet. Han opsøges af to unge kolleger fra sit engelskinstitut, den karismatiske feminist Hélène Cixous og Pierre Dommergues, som siden blev suppleret af Bernard Cassen (senere formand for AT-TAC). Hvor Cixous især arbejdede med at rekruttere undervisere, arbejdede de to mænd i døgndrift med alt muligt lavpraktisk, herunder selve byggeprojektet, men uden noget klart skriftligt mandat ... Den ældre historiker J.-B. Duroselle blev også associeret, og efterhånden var en lang række folk involveret i pro-

jektets forskellige dele. Den mangfoldige administrator og forsker Michel Debeauvais synes at have været den, som stod for en del af den konkrete udformning af uddannelser og organisering, som han bevidst lånte fra USA, men uden at sige det alt for højt, fordi det ikke var politisk passende i '68-konteksten. Rekrutteringen af underviserne blev foretaget af en "selvsupplerende kerne" på 39 personer, ifølge Cixous udvalgt efter kriterierne "afhierarkisering og progressivitet både fagligt og politisk", mens en rådgivende kommission af overvejende ældre professorer havde til opgave at gummistemple deres indstillinger af kandidater fra kernegruppens netværk. De i alt 240 nye stillinger blev besat med bl.a. nøje politisk afbalancering af de forskellige venstrefløjsgrupper. Allerede her viser Vincennes' virkelighed sig at være ret forskelligartet, idet der var store forskelle i både politisk engagement, social baggrund og uddannelsesmæssig kapital mellem de forskellige fag, hvor filosofferne udgjorde en ekstrem pol (ret stor kulturel kapital og den højeste grad af politisk ekstremisme og aktivisme), mens f.eks. nogle af sprogfagene og geografi havde mindre socialt og uddannelsesmæssigt selekterede studerende og undervisere, men til gengæld et mere fredsommeligt og konstruktivt miljø.

Resultatet var, at der 15. september kunne annonceres, at man mellem 2. og 16. oktober kunne søge om optagelse, og den 10. december 1968 åbnede universitetscenteret. Ved juletid i 1968 var cirka 3000 studerende indskrevet, men allerede i januar var tallet takket være en ny kampagne nået op på mindst 5000; undervisningen begyndte teoretisk set 13. januar 1969, men temmelig meget var endnu kaotisk, eksempelvis manglede det meste af det nødvendige tekniske og administrative personale. Det lader til, at de første studerende – men der findes ikke pålidelig information, til dels pga. manglen på reel administration i de første år – var studerende med en relativt stor kulturel kapital, mens Vincennes i løbet af kort tid fik en enestående heterogen studenterpopulation, dels fordi man optog studerende uden studentereksamen, havde undervisning om aftenen for folk i arbejde (som i 1970'erne udgjorde 35-40 % af de studerende) og en meget stor andel udlændinge (siden starten af 70'erne mindst 30 % af studenterpopulationen), især fra de tidligere franske kolonier, og da man insisterede på, at alle skulle have samme undervisning for ikke at gøre forskel på folk, var undervisningens niveau temmelig vekslende, ligesom de studerende havde meget forskellige motivationer for at være der.

I bogens tredje del studeres enkelte institutter og fag mere i dybden: engelsk, sociologi og politisk økonomi, og desuden vies de udenlandske studerende

et kapitel for sig.¹ Det er ikke muligt her at redegøre i detaljer for denne komplekse histories mange dimensioner, som man kan forholde sig til på to måder.

Som Soulié skriver i præsentationen, er det svært at være neutral over for denne historie; bag det at skrive den – og for den sags skyld bare at læse den – “profilerer historiens dom sig”. For den, der er involveret i nutidens universitet, men yngre end de første Vincennes-aktører og uden nogen nostalgi efter 70ernes politiserede uddannelsesinstitutioner, er det derfor svært ikke at blive både forbløffet og indimellem rystet over f.eks. den korporlige vold, som de politiske fraktionskampe udkæmpedes med, eller undervisningsassistenternes strejke på filosofi i 1975, da institutlederen ikke ville forny deres kontrakt, fordi de ikke besværede sig med at undervise. Når man lige har læst Bourdieus forelæsninger om staten (*Sur l'Etat*, 2012), dvs. om den bureaukratiske organisering af magtudøvelsen i statslige foretagender, virker det indlysende, at noget så løst organiseret og lidt styret som Vincennes-universitetet næsten med nødvendighed måtte ende i lige så meget borgerkrig, politisk overbud på pseudobasisdemokratiske generalforsamlinger og organisatorisk patologi som frihed, lighed, fællesskab og konstruktiv pædagogisk eksperimenteren.

I den sammenhæng er historien om sociologiiustitutet, som Jean-Claude Passeron (Cixous havde også forsøgt at rekruttere Bourdieu, men han foretrak klogelig at blive, hvor han var) var primus motor i opbygningen af, instruktiv. Passeron forsøgte indlysende nok i første omgang at skabe et hold af forskere og undervisere med en fælles epistemologisk habitus à la hans og Bourdieus netop udgivne *Le Métier de sociologue*. Men af politiske grunde måtte man også have mere teoretiske althusserianske marxister som Nicos Poulantzas og Emmanuel Terray med, og undervisningsassistenterne blev rekrutteret lige så meget efter venstrefløjsfraktioner som efter forskningsretninger. Og maoistiske studerende, som mente, at det var masserne, der skabte historien, ville ikke høre tale om, at masserne faktisk havde støttet Mussolini og Hitler, hvorfor de obstruerede undervisningen i fascismens historie, ligesom de i det hele taget mente, at historie var noget borgerligt noget ... Alt dette gjorde, at den sociologiske profil blev noget anderledes end Passeron formentlig ville have ønsket det, hvis han havde kunnet bestemme alene, eller hvis det var lykkedes at realisere det projekt for et samarbejde mellem socio-

logi og filosofi (med en stærk psykoanalytisk dimension), som Passeron i 1968 skitserede sammen med Foucault, der stod for opbygningen af filosofi. Her bliver universitetshistorien også til en detaljeret disciplinhistorie, som både fortæller om, hvorfor tingene blev som de blev, og om historiens andre mulige veje.

Men bogens ærinde er egentlig ikke at fælde dom, og den anden måde at forholde sig til historien på er simpelthen at forsøge at forstå den. Om alle Vincennes' mange dimensioner fremlægges der nøgternt, hvad det har været muligt at finde ud af (og det er imponerende meget), hvilket alt sammen virker både overraskende og meget indlysende, og det er netop det interessante. Bogen illustrerer på sin måde Bachelards udsagn om, at “det virkelige er aldrig det, man skulle tro, men altid det, man burde have tænkt”. Det indlysende ved denne universitetshistorie er netop, at den bryder med det, man skulle tro, f.eks. en entydig (politisk) fortælling om det oprørske universitets sejrsgang eller dets velfortjente nedtur, alt efter politisk synspunkt, for i stedet at fortælle, hvor kompliceret det var: Det var ikke intenderet af nogen, at der skulle være så mange udenlandske studerende – de kom bare, fordi det kunne lade sig gøre, og de var velkomne i den engagerede internationalismes ånd. Det var heller ikke planlagt af nogen, at politiske fraktionskampe skulle fylde så meget i det første halve årti, det var bare sådan det var. Ved så at sige at reducere tingene til det, de var, gør Soulié & co. det synligt, hvor lidt vi egentlig ved om vores institutioner, og hvor meget sværere – og hvor meget mindre meningsfuldt – det er at fælde dom, når man kender historien i alle dens mange facetter.

Det kan ikke afvises, at jeg har særlige forudsætninger for at finde denne bog interessant, dels fordi jeg har været på universitetet både som studerende, underviser, forsker (i bl.a. humanioras egen historie) og i de sidste seks år som administrativ medarbejder, herunder også som tillidsrepræsentant; samlet set har det givet et betydeligt bredere indblik i universitetet som organisation, end de fleste VIP eller studerende har. Men da disse former for kendskab til universitetet er nogle, som efter min bedste overbevisning burde være mere og ikke mindre udbredte i universitetsbefolkningen, og da denne bog netop også hjælper til at forstå ens eget universitet, fordi Vincennes fremstilles som et særskilt tilfælde blandt de historiske og nationale mulige, så har bogen også værdi som redskab til at sætte ord på og reflektere over ens egen universitetserfaring. Måske kunne den form for indsigt bidrage til at skabe et refleksivt universitet som alternativ til det kritiske universitet, som siden Vincennes på godt og ondt har været udbredt som ideal og alternativ

¹ Charles Soulié har tidligere skrevet om filosofiiustitutet på Vincennes: “Histoire du département de philosophie de Paris VIII. Le destin d’une institution d’avant-garde”. *Histoire de l’éducation*, nr. 77, 1998, s. 47-69.

til det traditionelle universitet og det moderne teknokratiske universitet.

